

Paul Boyle, Keith Halfacree in Vaughan Robison, *Exploring Contemporary Migration*, Harlow, Longman, 1988, 282 str.

Čeprav je knjiga angleških geografov prvič izšla že v preteklem tisočletju, si tudi štiri leta po prvem izidu zasluži veliko več od zgolj nekaj kvadratnih centimetrov velike platforme za pristajanje prahu v coni knjižnih polic. Poglejmo zakaj... Tudi nadležno pikolovski spust med knjižne police nas prej ali slej pripelje do zaključka, da knjig, ki sistematično, pregledno, jasno, epistemološko, teoretsko in metodološko široko (toda ne brezbržno), slikovito in na trenutke celo hudomušno zagrižejo v razumevanje in preučevanje migracij, ni v neomejenih količinah. Te količine so resnici na ljubo in žal silno omejene.

Knjiga ne prav konvencionalnega formata in mehkih platnic je ena izmed tistih, ki se lahko pohvalijo z vsemi naštetimi pridevniki in zato zasluži posebno pozornost. Pojdimo od začetka. Kaj jo naredi sistematično in pregledno? Tisti, ki se ukvarjamo s preučevanjem migracij, še kako dobro vemo, da je to zelo obsežno, razpršeno, heterogeno, nepregledno itd. delovno, miselno, konceptualno in še kakšno področje, ki (lahko) vključuje nadvse raznolike vsebine, koncepte, težave, metode, poglede itd. Priključimo si v spomin, za današnjega družboslovca nekoliko naivne Ravensteinove »migracijske zakone« iz druge polovice 19. stoletja, osnovane na »zdravih temeljih« »resnobnega« pozitivizma, odprimo si »fluidno« knjigo Iana Chambersa »Migrancy, culture, identity«, ki nam v turbo-postmodernem slogu dopoveduje, da je danes v svetu, kjer vsi in vse migrira, migracija »... globoko vpisana v intinerarije sodobnega mišljenja«¹ in da »obljuba vrnitve domov... postaja nemogoča«² ali se zgolj zamislimo ob formuli, s katero je Robinson (1980) računal geografsko segregacijo imigrantskih skupin:

$$D = 1/2 \sum_{i=1}^n |(P_{ig}/P_g) - (P_{ih}/P_h)|^3$$

Zlobneži bodo našli več skupnega med dvorjenjem žabonov in pristankom NLP-ja na sosedovem vrtu, kot pa med pravkar naštetimi pristopi k raziskovanju migracij. Spoprijeti se s stvarnimi posledicami ne dolgo nazaj naštetih pridevnikov torej ni mačji kašelj, še posebej, če se odločimo, da bomo iz vse te bolj ali manj uporabne »šare« naredili resno knjigo.

To so avtorji razdelili na devet poglavij, ki nas na trenutke prav elegantno, če ne pa vsaj zelo razumljivo in berljivo vodijo skozi različne probleme in vsebine migracij, ki jih, kot smo že omenili, ni lahko pospraviti po takšnih ali drugačnih predalčkih. Prvem, uvodnemu poglavju sledi poglavje *Definiranje in merjenje migracij*, ki nas seznani z različnimi načini ter težavami definiranja migracij, predstavi nam najpogostejše vire,

¹ Ian Chambers: *Migrancy, culture, identity*, London: Routledge, 1994, str. 2.

² Ibid., str. 5.

³ Paul Boyle, Keith Halfacree in Vaughan Robison, *Exploring Contemporary Migration*, Harlow: Longman, 1988, str. 46.

na katerih sloni migracijsko raziskovanje in ob tem oriše kvantitativne ter kvalitativne metode, ne da bi posebej navijalo za katere od njih.

Poglavje *Soočenje konceptualnih pristopov v migracijskem raziskovanju* je logično nadaljevanje predhodnega. Avtorji nekoliko nenavadno razdelijo pristope k raziskovanju migracij: deterministični, med katere, recimo, brez večjega upora padejo navedeni Ravensteinovi »migracijski zakoni«, humanistični, kamor bi brez težav uvrstili Chambersovo postmoderno migracijsko »epopejo«, in kombinirani, med katere avtorji vključujejo pristope, ki bolj ali manj zavestno združujejo tako kreativnost posameznikov kot vplive nekih širših družbenih struktur. (Na tem mestu ne bo odveč reči, da bibliografija vseh treh avtorjev vključuje tako imenovane deterministične pristope, ki jih ponavadi spremljajo kvantitativne metode, kot humanistične pristope, ki se vežejo predvsem na kvalitativne metode, in tudi kombinirane pristope.) Tu bi lahko avtorjem očitali nerodno uporabo pridevnika »filozofski« v besednih zvezah, kot sta »filozofska tradicija« ali »filozofski pristopi« v migracijskem raziskovanju (ko govorijo o različnih pristopih k preučevanju migracij in analiziranju ter interpretiranju podatkov). Bolj ustrezno bi bilo govoriti o epistemoloških pristopih ali tradicijah.

Poglavje *Migracija in zaposlovanje* nas seznani z vsebinami, ki so v nekaj več kot stoletni zgodovini raziskovanja migracij kar najbolj zaposlovale glave raziskovalcev in polnile strani migracijskih besedil. Sprva avtorji predstavijo tako imenovane »neoklasične« interpretacije in modele, med katerimi sta imeli pri proučevanju migracij še posebno velik vpliv teoriji »koristne maksimalizacije« (utility maximalization) ter »tržnega ravnovesja« (market equilibrium). V nadaljevanju poglavja se avtorji dotaknejo kritike teh interpretacij in modelov, med katerimi še posebej izpostavijo strukturalne ter behavioristične interpretacije gibanja delovne sile.

Poglavji *Migracija in življenjski cikel* ter *Migracija in kvaliteta življenja* se zdita nadvse primerno nadaljevanje predhodnega poglavja. Ne glede na različna razumevanja in iskanje vzrokov selitev delovne sile je treba vedno upoštevati tudi življenjski cikel posameznikov in družin. V posameznih življenjskih obdobjih so se posamezniki in družine bolj pripravljeni seliti, nekateri življenjski prehodi ali dogodki so še posebej povezani s (pre)selitvami (recimo poroka ter ločitev). Prav tako se za selitev v sosednji kraj ali državo ne odločimo zgolj zaradi debelejšje (vsako)mesečne kuverte. Enim je vseč neokrnjena, drugim kultivirana narava, selimo se v gore in na morje, nekateri nočejo živeti v velikem mestu zaradi visoke stopnje kriminala, nekatera mesta so bolj »kul« od drugih itd. Avtorji to poglavje razdelijo na vsebine, ki se vežejo na ugodnosti bivanja v mestu in s tem povezanih selitev, na prednosti življenja na podeželju ter migracijami, ki jih to pogojuje, in na selitve, ki jih porajajo oziroma opredeljujejo bolj specifično in krajevno pogojeni »magneti«, kot sta na primer (bolj za šalo) polarna klima ali bližina jedrskega reaktorja.

Politična dimenzija migracij je predstavljena v poglavju z ne najbolj posrečenim prevodom *Migracija in družbeno inženirstvo* (Migration and social engineering). Ta del besedila predstavi vzvode in mehanizme nacionalnih držav, s katerimi obvladujejo in kontrolirajo migracijske tokove ter mobilnost prebivalstva. Številne uradne, formalne

kot tudi bolj »ljudske«, popularne zadeve, med katerimi verjetno najbolj izstopajo etničnost, rasa, religija, ekonomski interesi in strateški politični interesi, se pogosto odražajo v vrsti migracijskih politik, tako na državni kot na meddržavni ravni. Avtorji se v tem delu besedila sprva poigrajo z vprašanjem človekovih pravic, ki spremlja vsako, še tako nedolžno misel po obvladovanju gibanja prebivalstva. V naslednjem podpoglavju, ki se osredotoči na mednarodno migracijo, avtorji na primeru nemške politike priseljevanja »etničnih« Nemcev iz vzhodnoevropskih držav pokažejo primer etničnega inženirstva in na številnih drugih primerih migracijskih politik še rasno, religiozno, ekonomsko in politično inženirstvo. Podobno nam avtorji s številnimi primeri iz zelo različnih koncev zemeljske oble predstavijo tudi migracijske politike, ki usmerjajo notranje, znotrajdržavne migracije.

V poglavju *Prisilna migracija*, ki nadaljuje s »pajdašenjem« politike in migracij, se avtorji sprva posvetijo beguncem. Kdo sploh so begunci, kako jih definira matična »UNHCR« in kaj ta počne, kako so begunci vplivali na politične, ekonomske, ekološke, družbene idr. odnose med in znotraj različnih držav, po čem se ločijo od iskalcev azila, kje jih najdemo danes in kje smo jih našli nekoč, s kakšnimi težavami se najpogosteje soočajo, kakšni so njihovi odnosi z lokalnimi skupnostmi, z državami gostiteljicami... Toda, da ne bo pomote, o beguncih zvemo še veliko, veliko več. In kar je za takšno knjigo še posebej pomembno: besedilo ima rep in glavo, je dobro strukturirano, predstavi različne poglede na vprašanja begunstva ter oriše številne načine in vsebine v raziskovanju begunstva. Poglavje v nadaljevanju obravnava usode iskalcev azila, sodobne oblike suženjstva in številne druge oblike prisilnih migracij, ki so jih povzročili ekonomski razvoj, industrijske ali naravne katastrofe. Ob tem pa se ne pozabi poigrati z različnimi definicijami in interpretacijami pojma prisilna migracija; brez tega bi se nam pot skozi to poglavje lahko zazdela kot brezciljen ali celo ležeren sprehod in ne kot resno in dobro premišljeno potovanje.

Zadnje poglavje nam odkriva, kako je migracija navdahnjena s kulturnimi pomeni in kako migracija lahko te pomene same navdahne. Sprva avtorji, po moji presoji, preveč površno odgovorijo na vprašanje, kaj sploh kultura je. Nato raziščejo in na primerih predstavijo barve in odtenke kulturne dimenzije migracij. Teh je presenetljivo veliko, od vprašanj poudarjanja mobilnosti ameriške »beat generacije«, življenjskega sloga nomadskih kultur in njihovih odnosov s sedentarnimi »kolegi«, kulturnih produktov imigrantskih skupin, vzvodov in mehanizmov »diasporičnih izkustev«, vzrokov pojava sodobnih »new age« popotnikov v Veliki Britaniji, do še marsičesa, kar se nam samo priklati v glavo ob branju besedila. Skromen zaključek tega poglavja nam bralcem da jasno vedeti, da bi bilo nemogoče naslikati vse vidike povezav kulture in migracij ali »plesa v maskah«, kakor avtorji v zaključnem stavku imenujejo to povezavo. Zakaj plesa v maskah? Naredimo uslugo avtorjem, založnikom, prodajalcem in še komu, recimo tudi vam: odgovor si v knjigi poiščite sami.

Preden postavimo zadnje ločilo, še enkrat na hitro premerimo knjigo v bolj celostni podobi in izračunajmo njeno uporabnost v širšem kontekstu.

Ob branju knjige ni težko začutiti, da bolj kot želi zgolj deskriptivno predstaviti

različne migracijske študije, poskuša kritično opozoriti na različne koncepte, poglede, pristope in metode, ki spremljajo migracijsko raziskovanje. Številni primeri, tako mednarodnih kot notranjih migracij, gibanja prebivalstva v razvitem svetu kot v državah v razvoju, kvalitativnih kot kvantitativnih pristopov itd. tako nikoli ne stojijo sami zase, ampak so predstavljeni v nekem širšem problemskem okvirju.

Knjiga, ki sicer v večji meri črpa iz anglosaške geografske literature, je lahko zelo dober učbenik za vse, ne samo za geografe, ki se podajajo v migracijske vode, kot tudi uporaben priročnik za tiste, ki v migracijskih vodah že nekaj časa tako ali drugače plavajo.

Ima pa, kot večina knjig podobnega »formata«, vsaj eno pomanjkljivost: po še tako pikolovskem seciranju in načrtnem uskladičenju besedila v možganskih celicah kaj hitro lahko nasedemo utvari, da, o la la, o migracijah pa že kar nekaj, veliko vemo. Ne nasedite »stvari« zato, ker z njo ne boste prav daleč odpotovali.

Jernej Mlekuž

Bad adn: Jean Vodaine, Tolminski muzej & Pilonova galerija v Ajdovščini (ur. Irene Mislej), 2002, 75 str.

Kdo je Jean Vodaine? Bolj znan umetniškimi in izseljenskim krogom kot širši slovenski javnosti in celo kot Vitez umetnosti in književnosti bolj francoskim krogom kot v rodni Sloveniji. Je pesnik in prevajalec ter izdajatelj, tiskar in ilustrator, marsikdaj pa se pri njem vse te dejavnosti prepletajo med seboj. Popolnoma neznan pa le ni, saj so o njem pisali v Primorskem dnevniku (1964), Marijan Tršar v Naših razgledih (1968), Božidar Borko v Le livre slovène, Tit Dobršek v Delu (1969) in drugi; dobil je svoje mesto v Enciklopediji Slovenije (2000) in že pred tem tudi v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu (1982), podobno kot njegov »francoski« rojak, skladatelj in trombonist Vinko Globokar, ki je medijsko bolj poznan. Šele v zadnjem desetletju bolj »odkrivamo« slovenske intelektualce po svetu, zlasti tiste, ki so bili bolj ali manj »nezanimivi« za slovensko (politično) javnost ali pa so bili stiki omejeni na osebno raven. Ni pa bila vedno kriva ideološka nestrpnost, ampak mnogokrat le malomarnost, pomanjkanje interesa, samozadovoljnost ali odrivanje na rob našega vedenja v duhu, saj gre za ljudi, ki živijo v tujini in večina ne zna niti slovenskega jezika. Mislim, da se tovrstna gledanja rušijo, čeprav z nekoliko premajhno vnemo. Žal.

Ob razstavi Vladimirja Kaučiča (Jeana Vodaina) je izšla ilustrativno bogata publikacija - oblikoval jo je Ranko Novak -, ki nam poleg francosko in slovensko pisanih razmišljanj izčrpno predstavi Vladimirja (Frédérica) Kaučiča; ta se je s starši kot triletni